

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וישב - חנוכה תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון אלף קצ"ד

וכבוש את הדרך לפני בניך (ב"ר מ-ו). ובאברהם אבינו היה כל הכלל ישראל כלול בתוכו בכח, וכל פעולה שעשה לטובה השריש בזה מדה זו לדורותיו אחריו, ולכן קל להם יותר לעמוד בזה, שכבר נכבשה לפנייהם הדרך. והעשרה נסיונות שנתנסה אברהם היו גדולים ועצומים רק לאברהם בנו של תרח, אבל אנו זרע אבותינו מושרש בנו בתולדה הכח לעמוד נגד כל הנסיונות שעברו אבותינו, עד שגם נשים וטף יש בכחם למסור נפשם על קדושת שמו יתברך.

וזהו כוונת חנה באמירתה, כדי שלא תווח דעתה עליה בהמסירת נפש שאירע לה, על כן אמרה שדבר זה לא בא מכחה וממעשי ידיה, אלא זה מושרש בלב כל תינוק יהודי מיום הוולדו מכחו של אותו זקן אברהם. ולכו בניי ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד, ובכח זה אני עקדתי שבעה מזבחות.

וזה הענין שאמרו חז"ל (ויק"ר ל"ה) שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה ונגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו ע"כ. והיינו ששרה אמנו בהיותה בבית פרעה גדרה עצמה, על כן מונח כח זה בכל הנשים אחריה שיוכלו לגדור עצמם. וכמו כן יוסף הצדיק אשר כולנו נקראים בניו, כמו שנאמר (תהלים ע"ט) בני יעקב ויוסף סלה, יש בנו הכח ממנו לגדור עצמנו בעת נסיון.

ולכן בהיות כי יוסף הצדיק היה צריך להיות היסוד לכל ישראל שיוכלו לעמוד בעת נסיון, על כן נתנסה אז יוסף באופן מבהיל ביותר, כדי שכאשר יעמוד בנסיון יכבוש הדרך לכל באי עולם, שגם בעת שיתגבר היצר במדה עצומה, גם כן יהא מונח בתוכם כח לעמוד בנסיון, ומעשה אבות תהא סימן לבנים. ולכן יוסף בעצמו היה צריך לתחבולות רבות לעמוד בנסיון, עד שהוצרך להתראות לפניו דיוקנו של אביו, לא כן לבניו אחריו יש בהם כבר הכח מיוסף. ולכן יוסף מחייב את הרשעים, כי היה בהם הכח להתגבר על יצרם, ממה שיוסף עמד כבר בנסיון זה.

[שוב ראיתי בתורת אבות (דף ר"ה) בשם הר"מ מקוברין זצ"ל, שבעת הנסיון של יוסף היה גדול אצלו כח היצר הרע

ולעמוד ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה (בנוסח על הנסים). ויש להבין אמרו 'כהיום הזה', הלא התשועה הגדולה היתה בימי החשמונאים ולא כעת. – ומצינו כיצא בזה בפרשתנו, ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו (ל"ט-א). וגם בזה צריך ביאור מהו 'כהיום הזה', בכ"ף הדמיון, ולמה לא אמר ויהי 'היום הזה' וגו'.

ונקדים מתחלה מה דאיתא בגמרא (יומא לה): רשע בא לדין, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף וכו', נמצא יוסף מחייב את הרשעים [יש פתחון פה לבעל הדין בבית דין שלמעלה לחייבון ע"כ. ויש להבין וכי אפשר לכל אדם להשתוות ליוסף שהיה מופלג בקדושה מנעוריו, ולתבוע ממנו למה לא היה יכול להתגבר על יצרו כמו יוסף. ומה גם הלא יוסף היה אז קרוב לחטוא, וכמאמרם (סוטה לה) שבאותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם וכו', מיד ותשב באיתן קשתו ע"כ. הרי דהיה לו סיוע מאביו אשר אין לאחרים בשעת נסיון, ומהו התביעה על באי עולם, שאמרו יוסף מחייב את הרשעים, הלא להם לא נתגלה דמות דיוקנו של יעקב, ושמותם הפרטית לא נרשם על האפוד.

ונראה כי הנה הכתוב מפליג גדול נסיונו של אברהם במעשה העקידה, שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, ותמיד אנו מזכירין זכות זה לפני ה' שיעמוד לדורות עולם. ולכאורה מהו עוצם הזכות בזה, הלא אנו רואים אנשים פשוטים נשים וילדים שפשטו את צוארם על קדושת שמו יתברך, לאלפים ולרבבות בדורו של שמד, וחנה ובניה יוכיחו שהרגו לעיניה שבעה בנים, ואמרה לבניה, בניי לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות (גיטין נ"ז). ובאמת גם מאמר זו של חנה צריכה ביאור מה היתה כוונתה בזה, וכי רצתה להתנשא ולהתגאות כי היא עדיפא מאברהם, שעמדה בנסיון יותר גדול מאברהם, אתמהה.

אך הענין הוא, כי אבותינו הקדושים כבשו את הדרך לבניהם אחריהם דור דור, וכמו שאמר ה' לאברהם צא

בתאווה זו כנגד כל מה שימצא בבני אדם עד סוף כל הדורות, והוא שיבר את הכל בגודל קדושתו, ועשה פתח לכל לשבר את התאווה, ועל כן יוסף מחייב את הרשעים, שהרי שברה מכבר ע"כ].

*

ומהיכן לקח יוסף כחות נפשו להתגבר על נסיון העצום שהיה לו יום אחר יום בבית אדונו. אך יוסף השכיל לדעת כי לא בכדי הוא נמצא במצרים, ומה' מצעדי גבר כוננו, כי עליו הוטל לכבוש הדרך לכל הדורות אחריו, ובפרט להבאים מצרימה, שיוכלו גם הם לגדור עצמם. ואם הוא יכשל כעת בחטא אז תהיה זה הפסד ומכשול לכל דורותיו אחריו, כי במה שיגדור עצמו יהיה מוטבע דבר זה להיות גם להם הכח לגדור עצמם.

ולדוגמא בכל דבר ופעולה שאדם עושה, מעלה על דעתו גם ההפסד שיוכל לצמוח מזה. ואם ההפסד יהיה נוגע רק לו לעצמו אז זהירותו בזה מועטת, אבל אם פעולה זו תוכל להביא הפסד לאחרים, ומכל שכן לכל בני עירו, ועל אחת כמה וכמה לכל העולם, אז יתעצם בכל כחותיו שלא תצא דבר זה מידו. והנה יוסף היה היהודי היחידי במצרים, ואין לו ממי ליבוש לחטוא, ומי ידע מה עשה, וכדרך של בני אדם כאשר מתגוררים בארץ נכריה, שהנסיון לחטוא גדול יותר ממה שיש לו כאשר נמצא בביתו. אבל לעומת זו האיש הנלבב מעלה על דעתו, כי יתכן שהוא נמצא כאן כדי לכבוש את הדרך לזרעו אחריו במה שיתגבר כעת על יצרו.

ולכן יוסף הצדיק בצדקתו הגדולה, העלה על דעתו אז שהנסיון שיש לפניו כעת אינו דבר פרטי הנוגע לו לפי שעה, אלא כאן מונח גורלו של כל הכלל ישראל, שאם יכשל בחטא כעת, הוא מביא את הכלל בסכנה. וזהו שאמר הכתוב ויהי 'כהיום הזה', שהעלה על דעתו התוצאות מהנסיון הלו שזה נוגע עד כהיום הזה, שאם יעמוד בנסיון כעת הוא מגדיר ונותן כח לכל זרע ישראל עד עולם, ולכן וינס ויצא החוצה, ובזה שגדר עצמו נגדרו כל ישראל, ויוסף מחייב את הרשעים.

*

והנה בנסיונו של יוסף נאמר וימאן (לט-ח), והנגינה עליה שלשלת. ובפשטות יש לומר, דאיתא במשנה (אבות ד-ב) עבירה גוררת עבירה. והביאור בזה, כי בזמן שהאדם זהיר שעדיין לא נכשל בעבירה, החטא חמור בעיניו שלא יכשל בה, אבל כאשר פרץ כבר גדרו ועבר עליה, אז נחלש בעיניו חומר העבירה, ובקל יעבור עליה שנית. עד שאמרו חז"ל (יומא פו) עבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר ע"כ, וממילא נעשה החטא קל בעיניו לעבור עליו עוד ועוד, וזהו עבירה גוררת עבירה.

והנה יוסף ידע כי הנסיון הזה שעומד בו אינו רק מקרה של פעם אחת, כי הלא הוא עבד שידור בבית זה יומם ולילה שנה אחר שנה. ואם יכשל כעת בחטא, התוצאה מזה תהא עבירות רבות של שנים רבות, ועבירה גוררת עבירה, ולכן יימאן, כי החטא הזה אינו רק חטא יחידי כעת, אלא בזה מונח שלשלת גדול של חטאות רבות שתהיה התוצאה מזה, על כן היה זהיר שלא להכשל.

אך המפרשים פירשו כי הביט יוסף לאחוריו על אבותיו אברהם יצחק ויעקב, קדושי עליון, שמהם נמשכה שלשלת של קדושה לדורות עולם, והתגבר על יצרו שלא להפסיק ולשבר השרשרת קדושה של אבותיו. ולפי מה שנתבאר לעיל הכוונה, שהביט על השלשלת שתהא נמשך ממנו, אשר רק אם הוא יגדור עצמו כעת יוכלו גם הם להגדר, והוא לא יפסיד כל זה בידיים, והתוצאות של השלשלת מדורותיו וממעשיו הם הביאו אותו לומר וימאן.

וכן הוא גם בדורותינו, זיז כל שהוא מדרך אבותינו, מזיז בזה דורותיו אחריו במדה מרובה יותר. וגם אם יצרו מתגבר עליו לוותר על עצמו, אבל איך לא יהא זהיר להפסיד לדורותיו אחריו השלשלת שיוצא ממנו, ומזה יוכל ליקח כח ועוז להתגבר על יצרו. כי המסירת נפש של האבות, זה יועיל לדורותיו אחריו שגם הם יוכלו להגדר, כמו ביוסף במצרים.

*

וכמו כן היא במדה טובה שמרובה, כאשר מתנהג אדם בצדקתו, ובעת צרה זכה שה' הושיעו בישועה גדולה, אז בקל לדורותיו אחריו לעורר זכות זה גם להם בעת צרתם, ועזרת אבותינו אתה הוא מעולם, ובזה מגן ומושיע לבניהם אחריהם.

ואיתא בגמרא (חולין י:.) דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיין שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך וכו', חלק ליה. אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון [שנחלק להן ים סוף] ע"כ. ופירש בנועם אלימלך (ליקוטי שושנים בסופו) דהענין הוא, כי האבות סימן לבנים, וכל דבר ודבר בתחלתו לפעול איזה נס הוא קשה מאד, אבל כיון שכבר נעשה פעם אחת, כבר יכולים הצדיקים שיהיו אחר כך, לעשות כזאת אפילו כמה פעמים, כיון שנפתח השער. וזהו כמה נפיש גברא, כלומר מהיכן בא לו זה שהיה יכול לפעול דבר גדול כזה, ומפרש ממשה ושתין רבוון שהם פתחו השער, והיה זה יכול לפעול. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סו-ו) הפך ים ליבשה, פירוש משה רבינו הפך פעם אחת ים ליבשה, ופעל במעשיו הקדושים שבנהר יעברו ברגל, שרבי פנחס בן יאיר עבר ברגל תלתא זימני עם הטייעא ע"ש.

ולכן בנס חנוכה שזכו לניצוח המלחמה כאשר עמדה מלכות יון להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, נשפע ממנה כח זה גם לדורותינו, כאשר רשעי ישראל רוצים לבטל דרכי החינוך של תורתנו הקדושה, שהימים הללו משפיעים כח ועוז לנצח אותם. וכמו כן הנס של שמן מועט המחזיק את המרובה, שנתברך הפך שמן לרוב, משפיע לכל ישראל שפע זו, שגם המועט שיש לו שיתברך לרוב.

ועל זה אנו אומרים, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה, ופורקן 'כהיום הזה', שהשפעתה היא עד היום הזה, לעורר עוד הפעם כח הנסים הללו. וזה דומה 'כהיום הזה' שנאמר ביוסף, שתלה אז עיניו למרחוק עד היום הזה, שהשכיל שהמעשה שעומד לפניו תהא לה תוצאה ארוכה עד היום הזה, שעל ידה יגדרו כל ישראל, כן התשועה הגדולה של ימי חנוכה הם דומים לה, שתוצאות הנס של בימים ההם משפיעים עד היום הזה, עדי נזכה לראות בשמחתן של ישראל בביאת בן דוד בב"א. ■